

**การพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
: ศึกษากรณี ตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์**
**Potential Development for Sustainable Community- Based Tourism Management
: The Case of Khaodin Sub-district, Kaoliao District, Nakonsawan Province**

วรภพ วงศ์รอด¹

Received: May 17, 2019

Revised: June 26, 2019

Accepted: August 10, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ประเด็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นการส่งเสริมอาชีพ สร้างและกระจายรายได้ การจ้างงาน วิถีชีวิตและวิถีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ สร้างความเจริญและชื่อเสียง นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเรียนรู้ ตระหนักถึงคุณค่าและวางแผนวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น พัฒนาเส้นทางและปฏิทินการท่องเที่ยว มีการวางแผนและการตัดสินใจร่วมกัน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้ค่า ปรับปรุงภูมิทัศน์และระบบนิเวศ เป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ท้องถิ่นและชุมชนโดยการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและมีป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว กลุ่ม องค์กรและชุมชนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องอาชีพและวิถีวัฒนธรรม ภาครัฐและท้องถิ่นอบรมให้ความรู้ การพัฒนา พื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากร จัดสถานที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พัก ตลอดจนการปรับปรุงระบบข้อมูลและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

E-mail.viratwongrod_4@hotmail.com

ส่วนแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เน้น (1) ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีทรัพยากร ประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีดำรงชีพ พื้นที่ใกล้ตัวจังหวัด ตลาดชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ เพียงแต่ต้องอบรมความรู้ ความเข้าใจ การพัฒนาสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (2) สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาศัยสถานที่ ชุมชน เอกลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง และตลาดชุมชน (3) การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชน ปัญหาและผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และการเตรียมชุมชน การจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก การดูแลและการบริหารจัดการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง (4) การมีส่วนร่วมส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ภาครัฐและท้องถิ่นสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนา ด้วยการประสานงาน สนับสนุนงบประมาณ จัดทำโครงการและกิจกรรม การพัฒนาพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ และอาชีพ (5) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการสร้างคุณค่า การตระหนัก เรียนรู้ทุนทางสังคมและวิถีวัฒนธรรมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน การเข้าถึงคุณค่าและสร้างมูลค่าในวิถีการดำรงชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอำนวยความสะดวก การเปิดพื้นที่สำหรับคนภายในและภายนอก การประชาสัมพันธ์ สร้างความปลอดภัย สร้างเครือข่าย และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ชุมชน

ABSTRACT

The objective of this research was to study the demand in the potential development for sustainable community-based tourism management and the approaches for the development and promotion of the sustainable community-based tourism management at Khaodin Sub-district. This research applied the Mixed Methods Research consisting of the Quantitative Research and the Qualitative Research. The research tools were questionnaire, interview form and focus group. The quantitative data analysis used the Descriptive Statistics and the qualitative data analysis used the Content Analysis. The results of the research found that the demand in the potential development for management for sustainable community-based tourism in the development of tourist attraction was the promotion of

occupation, making money and income distribution, and employment. The unique way of life and culture made the growth and the fame. The tourists and the people in the community learned, realized the value, cherished the local culture and tradition, developed the route and the tourist calendar, planned and decided together, managed the natural resources valueably, and improved the landscapes and the ecosystem etc. The participation in the development of for sustainable community-based tourism must use the participation from the public sector, the local and the community with the development of public utility for the access to the tourist attraction, having the guide posts to the tourist attraction. The organization group and the community co- conserved the tourist resources, provided the tourist activities in accord with the occupations and the culture way. The public sector and the local trained and gave the knowledge about the development, restoration and conservation of resources, prepared the places for facilitating to the tourists such as souvenir shop, restaurants, accommodation, and improving the information system and the public relations.

The approaches for the development and promotion of the sustainable community- based tourism management were: (1) for the tourism potential, the community had the local resources, history, tradition and culture, way of life, the area near the city and the unique community market, must train the knowledge, the understanding in the development of the tourist attraction and the facilities, (2) the community made the tourist activities by using the places of the community, the identity, the culture way, the believe, the Sufficiency Economy Learning Center and the community market, (3) the change of the community way, problems and effects from the community- based tourism management in the knowledge, the understanding, the skill, the preparation of the community, the management of benefits fairly, the preparation of the facilities, and the community management continuously (4) for the participation, promotion, and development of the tourist attraction, the public sector and the community supported, promoted and developed with the coordination, supporting in the budget, making the project and the activities

for the development of area, the learning resources and the occupations, and (5) the approach for the promotion and the development of the community- based tourism management was making the value, realizing, learning the social capital and the culture way for the strength of the community, the access to the value and making the value in way of life, the local wisdom, facilitating, opening the area for the internal and external people, the public relations, the security, networking and the development of environment and ecosystem in the community- based tourism management together.

Keywords: community potential development, community based tourism, community based tourism management, community

1. บทนำ

การท่องเที่ยวของประเทศไทยสร้างรายได้กับระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว จากสถิติการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยพัฒนาทั้งรูปแบบและระบบเกิดรายได้ในการพัฒนาประเทศ จากข้อมูลนักท่องเที่ยวปี 2558 เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 24.90 ล้านคน สร้างรายได้ 1.857 ล้านล้านบาท และในปี 2559 นักท่องเที่ยว 26.53 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 6.14 มีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเงิน 1.272 ล้านล้านบาท ทั้งนี้ การเดินทางท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวไทยปี 2558 มีจำนวน 159.19 คน/ครั้ง ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในตลาดท่องเที่ยวเป็นเงิน 0.803 ล้านล้านบาท ในปี 2559 มีผู้เดินทางท่องเที่ยวในประเทศจำนวน 168.97 ล้านคน/ครั้ง และสร้างรายได้ 0.882 ล้านล้านบาท² แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2530-2564) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้คำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ การส่งเสริมความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของประเทศ การวางตำแหน่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ การเป็นแหล่งเพิ่มรายได้และกระจายความเจริญสู่ประชาชนและชุมชน รวมถึงการเชิดชู อัตลักษณ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยมีเป้าหมายของการพัฒนา คือ การยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน³ สอดรับกับแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

² กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานสถิตินักท่องเที่ยวประจำปี 2558-2559. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.mots.go.th/allcont.php?cid=411>. (31 สิงหาคม 2561).

³ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564). (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยว, 2560). หน้า

(พ.ศ.2559-2563) ที่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งโดยการเตรียมความพร้อมให้กับคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องและเหมาะสม โดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูล ด้วยการเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพในทุกระดับ การปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง การเข้าถึงทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง โดยการใช้ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนใหม่อย่างยั่งยืนระยะยาว โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ ยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชนให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ รวบรวมเป็นแหล่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ด้วยการพัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว⁴

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - based Tourism) ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายโดยประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่เน้นการสร้างสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยว ปัจจุบันการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ทั้งกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การสร้างงาน การกระจายรายได้ตลอดจนการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งที่ผ่านมาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมักไม่ได้คำนึงถึงศักยภาพของชุมชน ทุนทางสังคม ผลผลิตภายในชุมชนท้องถิ่น ความเป็นอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตดั้งเดิมซึ่งเป็นรากฐานของชุมชนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 (CBT Thailand) มีเป้าหมายพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนในด้านความรู้ และทักษะความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ตามแนวคิดของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานของความพอเพียง รวมทั้งเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของต้นทุนทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรชุมชน อันจะทำให้เกิดการยกระดับความสำคัญของชุมชนในสังคม เพิ่มจำนวนชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีมาตรฐานคุณภาพภายใต้ขีดความสามารถของการรองรับของชุมชน และเพิ่มจำนวนเครือข่ายและความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน⁵ โดยมติคณะรัฐมนตรีได้ผ่านแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดย

⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12(พ.ศ.2560-2564).“ [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan12>. (31 สิงหาคม 2561).

⁵ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ.2559-2563, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.dasta.or.th/th/aboutus/item/3343>. (31 สิงหาคม 2561)

ชุมชนอย่างยั่งยืน มี 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างคุณภาพ ทักษะ และความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนแบบพึ่งพาตนเองบนฐานความพอเพียงและความรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของต้นทุนทรัพยากรชุมชนสู่การเป็นสินค้าและบริการบนฐานอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนสู่ต้นแบบเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับต่าง ๆ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาการบริหารจัดการการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลของความสุขอย่างเท่าเทียมระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนระบบการบริหารจัดการ และการทำงานเชื่อมโยงเชิงเครือข่ายประชารัฐที่มีเอกภาพ มั่นคงและยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวตลอดจนพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ในภูมิภาคอาเซียน โดยคาดหวังที่จะให้มีการกระจายรายได้ สร้างแรงงาน ให้ระบบเศรษฐกิจไหลผ่าน (Trickle down) ไปยังชุมชนในชนบท

ดังนั้น การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นสินค้าด้านการบริการ เช่น การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชน การสร้างเครือข่ายของชุมชน การต่อยอดในเรื่องของการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย ด้วยศักยภาพความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างต้องการที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว แต่เมื่อใดก็ตามที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวและมีการพัฒนามากขึ้น สิ่งที่จะตามมาคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ท้องถิ่นหรือแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งในภาครัฐ เอกชน หรือชุมชนท้องถิ่น จึงให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ชุมชน หรืออยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ดังนั้น จึงหลีกเลี่ยง ไม่ได้ที่ชุมชนรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างรายได้อย่างยั่งยืน มีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพ ในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาไว้ ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนต่าง ๆ มีปัญหาที่สำคัญ คือ ศักยภาพของ ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทางการท่องเที่ยว บริบทชุมชน รวมทั้งอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน การบริหารจัดการที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริงคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวตามบริบทของแต่ละ ชุมชนให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยอยู่บนพื้นฐานของ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ในการรองรับ ศักยภาพทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเฉพาะของแต่ละชุมชน ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้จากชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการการท่องเที่ยวจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนอื่น

จังหวัดนครสวรรค์ ได้กำหนดจุดยืนทางยุทธศาสตร์ เกษตรอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดให้ศูนย์กลางด้านเกษตร อุตสาหกรรม สังคมมีความเข้มแข็งและสิ่งแวดล้อมที่ดี ภายในปี พ.ศ.2564⁶ ที่ผ่านมาทางจังหวัด และส่วนราชการได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนยกระดับชุมชนท้องถิ่นในการใช้ฐานทรัพยากรเพื่อ สร้างสังคมที่เข้มแข็ง ด้วยการตระหนักถึงความสำคัญในด้านวัฒนธรรมชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ และการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรอย่างต่อเนื่อง และพื้นที่ของตำบลเขาดิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของที่ว่าการอำเภอกำแพงแสน มีแม่น้ำปิงไหลผ่านด้านทิศ ตะวันออกอยู่ห่างจากอำเภอกำแพงแสนประมาณ 10 กิโลเมตร และห่างจากนครสวรรค์ ระยะทาง 25 กิโลเมตร ด้วยลักษณะทางกายภาพเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง สภาพดินเป็นเหนียวปนทรายเหมาะ แก่การเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร มีพื้นที่การเกษตรจำนวน 34,909 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.79 ของพื้นที่ตำบลทั้งหมด จำนวน 38,878 ไร่ ด้วยสภาพพื้นที่และทุนชุมชนเป็นรากฐานวิถีการ ดำรงชีพและวัฒนธรรมประเพณี⁷ จากข้อมูลตำบลเขาดินมีการจัดการทุนทางสังคม เกิดศูนย์ เรียนรู้การเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกระจายในหมู่ต่าง ๆ ของตำบล อาทิ ศูนย์การ เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ หมู่ 1 ศูนย์เรียนรู้เกษตรปลอดภัยหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3 ศูนย์ ถ่ายทอดการผลิตเห็ดนางฟ้าครบวงจร หมู่ 2 ศูนย์เรียนรู้เกษตรศาสตร์พระราชา หมู่ 8 ศูนย์ เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ หมู่ 11 กระทั่งต่อยอดเกิดตลาดวิถีสวนชุมชนท้องถิ่นขึ้น 2 แห่ง ได้แก่ ตลาด พอเพียงตามศาสตร์พระราชา หมู่ 8 และตลาดประชารัฐท้องถิ่นสุขใจ หรือ ตลาดเจ้าคะ เป็นต้น นอกจากนั้นในด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และสถานที่ในเชิงประวัติศาสตร์ที่มีวัดเป็น ศูนย์กลาง อาทิ วัดเขาดินเหนือ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 วัดหนองงูเหลือม ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 วัดเขาดินใต้และวัด มรรครังสฤษฎ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 วัดดงเมืองใต้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 วัดแหลมสมอ ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 อีกทั้งการ สืบสานประเพณีวัฒนธรรมไททรงดำ และงานตามรอยเสด็จประพาสต้นของพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 ที่วัดเขาดินใต้ เป็นต้น

ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาตำบลเขาดินมีองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และ กลุ่มองค์กรในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวิถึ วัฒนธรรมภายใต้สโลแกน “ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เยือนถิ่นเศรษฐกิจพอเพียง ชมวัฒนธรรม 4 วัด ศูนย์เกษตรปลอดภัย 4 แห่ง” เกิดเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชนขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการ จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน เป็นกลไกการพัฒนาตำบลที่เน้นการมี ส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐ บนฐานการเรียนรู้ ตระหนักในคุณค่าวิถีวัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และสร้าง มูลค่าสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในอนาคต

⁶ สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, แผนพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ.2561-2564), (ม.ป.ป.). หน้า 102-103

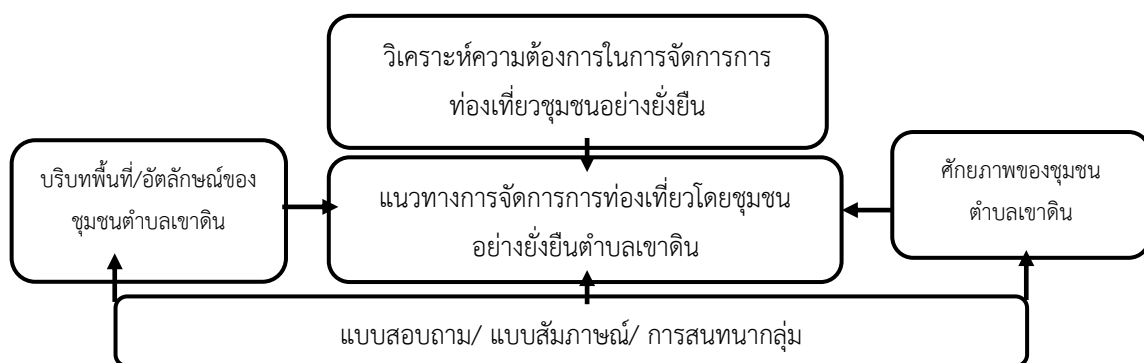
⁷ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาดิน, แผนพัฒนาท้องถิ่น 3 ปี (พ.ศ.2559-2563), (ม.ป.ป.). หน้า 4-

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

3. กรอบแนวความคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ในครั้งนี้ สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: วรภาพ วงศ์รอ ด (2561)

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกัน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ดังนี้

4.2 ขอบเขตเนื้อหา

4.2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (2) ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และการมี

ส่วนร่วมของชุมชน และ (3) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืนตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

4.2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนใน ตำบลเขาดินในประเด็นลักษณะทางกายภาพ/พื้นที่ ทนทางสังคมและวัฒนธรรม และกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการซักถามพูดคุยระหว่าง ผู้เข้าร่วมสนทนาระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืน

4.3 ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.3.1 วิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ 11 หมู่บ้าน ข้อมูล ณ วันที่ 20 ตุลาคม 2561 จำนวนทั้งสิ้น 7,235 คน⁸ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเขาดิน 11 หมู่บ้าน จำนวน 380 คน ยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 ภายใต้ความเชื่อมั่น 95% โดยการใชสูตรของยามาเน⁹ (Yamane, 1973, p.1088) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 380 คน โดยขั้นตอนที่ 1 สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม จากประชาชนที่อยู่ในตำบลเขาดินทั้ง 11 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 380 คน ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 381 คน ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากประชาชนทั้ง 11 หมู่บ้าน โดยเทียบสัดส่วนหมู่บ้านในตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

4.3.2 วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 20 คน ได้แก่ นายอำเภอเก้าเลี้ยว ผู้บริหาร องค์กรท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ องค์กรชุมชนและ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ผู้แทนหน่วยงานในพื้นที่ และผู้ประกอบการในตำบลเขาดิน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 วิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม มีความน่าเชื่อถือทั้ง ฉบับ เท่ากับ 0.979 โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ลักษณะของ คำถามเป็นแบบเติมคำและเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และการมี

⁸ สำนักทะเบียนอำเภอเก้าเลี้ยว. ประชากรตำบลเขาดิน จังหวัดนครสวรรค์. (2560).

⁹ Yamane, T. *Statistics: An Introductory*. (New York: Harper and Row Publication, 1973). p.1088

ส่วนร่วมของชุมชน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืนตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ผู้ตอบ ๆ ได้อย่างอิสระ

ทั้งนี้ การทดสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยหาค่าความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมและถูกต้อง นำแบบทดสอบไปทดสอบหาความเชื่อมั่น ผู้วิจัยหาความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทำการทดสอบกับประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับที่จะศึกษาจำนวน 30 ราย โดยทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายในของข้อความแต่ละตอนในแบบสอบถาม ซึ่งค่าความน่าเชื่อถือทั้งฉบับ เท่ากับ 0.979

5.2 วิจัยเชิงคุณภาพ

5.2.1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนประกอบด้วย (1)ลักษณะทางกายภาพและพื้นที่ (2) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และ (3) กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน

5.2.2 แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการซักถามพูดคุยระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนาและระดมความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (1)การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) แหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความโดดเด่นของตำบล (4) ปัญหาและผลกระทบภายหลังที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ (4) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 วิจัยเชิงปริมาณ

6.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

6.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน นำมาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน (Standard Deviation) ซึ่งกำหนดน้ำหนักคะแนนจากคำตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทั้งนี้จะมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้

4.51 - 5.00 ระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50	ระดับมาก
2.51 - 3.50	ระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	ระดับน้อย
1.00 - 1.50	ระดับน้อยที่สุด

6.1.3 นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาสรุป แล้วนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

6.2 วิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในตำบลเขาดินและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงคุณภาพของความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการนำข้อมูลมาจำแนก จัดหมวดหมู่เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ส่วนประกอบเชิงเนื้อหา และสรุปผลโดยอาศัยความเป็นเหตุและเป็นผล

5. สรุปผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีอาชีพหลักรับจ้างทั่วไปและอาชีพรองทำเกษตรกรรม ด้านรายได้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 5,000 บาท หรือต่ำกว่าต่อเดือน และส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน

2. ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาชุมชนตำบลเขาดินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมอาชีพให้คนในตำบล รองลงมา เป็นการสร้างและกระจายรายได้ให้แก่คนในตำบล การสร้างแรงงานให้เกิดขึ้นกับคนในตำบล การสร้างอัตลักษณ์วิถีชีวิต/วัฒนธรรมของคนในตำบล การพัฒนาตำบลให้เกิดความเจริญก้าวหน้า/ สร้างชื่อเสียง การเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน และตระหนักคุณค่าและหวงแหนวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ส่วนเส้นทางและปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างรู้ค่า การพัฒนาด้านภูมิทัศน์และระบบนิเวศทางด้านธรรมชาติ และวิถีชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มาตรการการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ในส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาครัฐ ท้องถิ่น มีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชนโดยได้รับความเห็นชอบจากชุมชน ให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและมีป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ รองลงมาคือ กลุ่ม องค์กร แหล่งเรียนรู้

ในชุมชนร่วมมือกับชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องอาชีพและวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจการที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พัก ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุด คือ มีส่วนร่วมปรับปรุงระบบข้อมูลและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชุมชนเขาดิน ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3. แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จาก 4 ประเด็น *ประเด็นแรก* ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเขาดินมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ งานเทศกาลประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีดำรงชีพแบบเกษตรพอเพียง พื้นที่อยู่ไม่ห่างไกลจากตัวจังหวัด มีตลาดพอเพียงและตลาดเจ้าคะ แต่จำเป็นต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับการพัฒนาสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก *ประเด็นที่สอง* แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ กิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเขาดินมีสถานที่หลากหลาย ด้านทรัพยากรหรือทุนชุมชน และเป็นเอกลักษณ์ ทั้งสถานที่ ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีการดำรงชีพของชุมชน มีวัด 4 แห่งที่สะท้อนตำนานความเชื่อและพระเกจิดัง สถานที่เสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5 ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงตามศาสตร์พระราชา 4 แห่ง ชุมชนไททรงดำ ตลาดชุมชนวิถีพอเพียง และตลาดเจ้าคะ *ประเด็นที่สาม* การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน ปัญหาและผลกระทบภายหลังที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (1) การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับประชาชน กลุ่มอาชีพ แหล่งเรียนรู้ ด้วยการอบรมความรู้ การพัฒนาทักษะ การเตรียมชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่า หวงแหนในวิถีการดำรงชีพ วิถีวัฒนธรรม ทรัพยากรในตำบล (2) การจัดการผลประโยชน์ทั่วถึง เป็นธรรมโดยการประชุม กำหนดแนวทางการจัดการชุมชนร่วมกัน และเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (3)การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่ ห้องน้ำ วิทยากร เส้นทาง การท่องเที่ยว และการสร้างมาตรฐานรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต (4) การดูแลและการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่นมี กลุ่ม/องค์กรชุมชน สร้างการเรียนรู้ ตระหนักถึงคุณค่า และผลที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน *ประการที่สี่* การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น ให้การสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการประสานงาน สนับสนุนงบประมาณ จัดทำโครงการและกิจกรรม ร่วมเป็นคณะทำงานและเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะด้านอาชีพ และด้านการจัดการโดยเน้นการจัดการตนเอง และ *ประการสุดท้าย* แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดินโดยการ (1) สร้างคุณค่า การตระหนัก เรียนรู้ไปพร้อมกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทุนทางสังคมและวิถีวัฒนธรรม ต่อยอดสู่ความเข้มแข็งให้ชุมชนในทุกมิติ (2) การเข้าถึงคุณค่าการมูลค่าในวิถีการดำรงชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความมั่นคงให้คนในตำบลด้วยการสถานที่ แหล่งเรียนรู้ และการ

ประชาสัมพันธ์ (3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จุดบริการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ การเปิดพื้นที่สำหรับรองรับคนภายในและคนภายนอก การประชาสัมพันธ์ความปลอดภัย การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน และ (4) สร้างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ระบบนิเวศในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

6. การอภิปรายผล

1. ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ จากการนำทุนทางสังคมที่เป็นอัตลักษณ์ เชิงวิถีชีวิตและวิถีวัฒนธรรมของคนในตำบล เป็นการสร้างความเจริญและสร้างชื่อเสียง ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน ตลอดจนการตระหนักถึงคุณค่าและห่วงแหน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เพราะตำบลเขาดินมีความพร้อมทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ไม่ไกลจากตัวจังหวัด เส้นทางคมนาคม และวิถีการดำรงชีพ การเกษตร และวัฒนธรรมประเพณีที่มีความโดดเด่น สอดคล้องกับพัชรินทร์ จึงประวัติ¹⁰ ศึกษา ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษา ตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า คนในชุมชนต้องการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะมีการให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิม วัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยว และวันสาด ศรีสุวรรณวัติ¹¹ ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พบว่า การดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีเป็นการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ทั้งในแง่อาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ ประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ตลอดจนเป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนและ เผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีความงามของธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น สมควรที่ ภาครัฐและภาคเอกชนจะร่วมมือให้การสนับสนุนให้การดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนลุ่มน้ำตาปีเจริญก้าวหน้าและยั่งยืน และเช่นเดียวกับปาณิกัส ตีปะวรรณ¹² ทำการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตลาดเก่าในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีตลาด บ้านใหม่และตลาดคลองสวนร้อยปี จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่พบว่าปัจจัยด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมใน ด้านต่าง ๆ ของชุมชนคลองสวนร้อยปีอยู่ในระดับมาก เป็นการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้

¹⁰ พัทชรินทร์ จึงประวัติ. “ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”. วารสารการบริการและการ ท่องเที่ยวไทย, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560). หน้า 42-43

¹¹ วันสาด ศรีสุวรรณ. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่ม น้ำตาปี”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553).

¹² ปาณิกัส ตีปะวรรณ. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตลาดเก่าในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม: ศึกษากรณีตลาดบ้านใหม่และตลาดคลองสวนร้อยปี จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556)

ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะภาครัฐ ท้องถิ่นมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชนโดยได้รับความเห็นชอบจากชุมชน ให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและมีป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ กลุ่ม องค์กร แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องอาชีพและวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจการที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Maxwell¹³ ที่เห็นว่าการท่องเที่ยวต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการในการพัฒนาและการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นด้านการสร้างสรรคกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นจุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความต้องการนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน โดยต้องวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมีความหลากหลาย อาทิ ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ความปลอดภัย ในส่วนของชุมชนได้เกิดการรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มีการกระจายรายได้เพิ่มคุณค่าแก่ชุมชน เช่นเดียวกับเบญญาภา เศรษฐทัตต์¹⁴ ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ที่พบว่าชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีมีทรัพยากรบุคคลที่เข้มแข็ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขึ้นในชุมชน โดยกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนตลาดคลองสวนนั้น อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเข้ามาช่วยในการดำเนินการ

3. แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเขาดินมีความพร้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีดำรงชีพแบบเกษตรพอเพียง พื้นที่อยู่ไม่ห่างไกลจากตัวจังหวัด มีตลาดพอเพียงและตลาดเจ้าคะ แต่ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยสร้างความเข้าใจ วางแผน ในการพัฒนาวิถีการดำรงชีพ วัฒนธรรมและประเพณี ตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางสังคมในด้านนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับจิตารัตน์ ต้นธีรรัตน์¹⁵ (2558 :101-102) ได้เสนอแนะว่าควรสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมให้คนในชุมชนรักษาวิถีชีวิต รวมทั้งสร้างจิตสำนึกหรือ สร้างความตระหนักในการรักษาทัศนียภาพของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม สำหรับแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลเขาดินมีทุนชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เกี่ยวกับ

¹³ Maxwell, J. F., The vegetation of Doi Suthep-Pui Nation Park, Chiangmai Province, Thailand. *Tigerpaper* (FAO, 1988), 15(4). p. 6-14.

¹⁴ เบญญาภา เศรษฐทัตต์, “ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”. *วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2553)

¹⁵ จิตารัตน์ ต้นธีรรัตน์. “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดคลองสวน 100 ปี”. *วารสารวิจัย มสค*, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม, 2558). หน้า 91-103

สถานที่ ทรัพยากร วิถีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น วัด สถานที่เสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5 ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง ชุมชนไททรงดำ ตลาดชุมชนวิถีพอเพียง และตลาดเจ้าคะ สอดคล้องกับจริน คิริ¹⁶ เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการใช้วัฒนธรรมชุมชนให้เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเมืองก๊ิด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำเอาอาชีพการเกษตรในชุมชนมาเป็นกิจกรรมส่งเสริมนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในชุมชนโดยการคัดเลือกอาชีพการเกษตรมาเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว อาทิ อาชีพทำนา อาชีพทำไร่กาแฟและอาชีพทำสวนสันจี่ การนำเอาประเพณีท้องถิ่นมาจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทงและประเพณีตานสลาก และการนำเอาอาหารพื้นบ้านมาเป็นเครื่องมือดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในชุมชน

ส่วนด้านปัญหาและผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจกับประชาชน กลุ่มอาชีพ แหล่งเรียนรู้ ด้วยการอบรมความรู้ การพัฒนาทักษะ การเตรียมชุมชน ในด้านการจัดการผลประโยชน์จะต้อง เป็นธรรม อาศัยการประชุม กำหนดแนวทางการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ด้านการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ ห้องน้ำ วิทยากร เส้นทางท่องเที่ยว และมาตรฐานรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต ส่วนด้านการดูแลและการบริหารจัดการจำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น กลุ่ม/องค์กรชุมชน เข้ามาร่วมเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสุดท้ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประสานงาน สนับสนุนงบประมาณ จัดทำโครงการและกิจกรรม การพัฒนาพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาดินเป็นกิจกรรมใหม่และอยู่ในขั้นการเรียนรู้และพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยชุดความรู้ ทักษะในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสุธี เสรีศรี¹⁷ (2557) พบว่าแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีการจัดการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ อีกทั้งยังมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวหรือคนในชุมชน เช่น ทำถนนใหม่ ทำป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอ นอกจากนั้นการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน เกิดอาชีพใหม่ ๆ และเกิดการจ้างงานของคนในชุมชน

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดินต้อง (1) สร้างคุณค่า เรียนรู้ และตระหนักการอนุรักษ์ ทุนทางสังคมและวิถีวัฒนธรรม ต่อยอดสู่ความเข้มแข็งให้ชุมชนในทุกมิติ (2) การนำคุณค่าต่อยอดสู่มูลค่าจากสถานที่ แหล่งเรียนรู้ เน้นการประชาสัมพันธ์เข้าถึงวิถีการดำรงชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคงแก่คนในตำบลด้วยการ (3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จุดบริการ

¹⁶ จริน คิริ, “การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ในการพัฒนา กรณีชุมชนเมืองก๊ิด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”. ศิลปศาสตรดุษฎีนิพนธ์, (โครงการบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2549)

¹⁷ สุธี เสรีศรี, “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2557)

สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รองรับคนภายในและคนภายนอก ความปลอดภัย และการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน และ (4) พัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ระบบนิเวศในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรสนับสนุนงบประมาณ ในการปรับปรุงสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านระบบจราจร ติดตั้งป้ายบอกทาง แหล่งที่พัก จุดบริการแก่นักท่องเที่ยวให้เพียงพอ ระบบการรักษาความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยผ่านสื่อต่างๆ ในช่องทางที่หลากหลาย เป็นต้น

2. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น หรือภาคเอกชน จัดอบรมหลักสูตรด้านการพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาแหล่งเรียน ศูนย์เรียนรู้ ให้แก่ประชาชน กลุ่ม องค์กรชุมชนในตำบลเขาดิน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองจากการเรียนรู้ และนำมาสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ อบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว อบรมการทำอาหาร อบรมการทำบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า อบรมอาสาสมัครนำเที่ยว อบรม มัคคุเทศก์อบรมภาษา เป็นต้น

3. องค์กรท้องถิ่น องค์กรชุมชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเป็นกิจกรรมสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีการดำรงชีวิต วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น และระบบภูมินิเวศชุมชนให้กับคนในตำบลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน วิถีวัฒนธรรม อันสะท้อนถึงคุณค่า อัตลักษณ์ และสร้างสำนึกที่ดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4. การพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในระดับตำบล ดังนั้น ควรสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือกับแหล่งเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ใกล้เคียง และหน่วยงานต่างๆ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลคอยให้ความช่วยเหลือและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดให้ยั่งยืนต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

2. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน นักท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา การปรับปรุง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเขาดิน

3. ควรศึกษาการจัดทำมาตรฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. ควรศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เชื่อมโยงกับตำบลเขาดิน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ

สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์. แผนพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ.2561-2564), (ม.ป.ป.).
สำนักทะเบียนอำเภอเก้าเลี้ยว. ประชากรตำบลเขาดิน จังหวัดนครสวรรค์, (ม.ป.ป.).
สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2
(พ.ศ.2560-2564), กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การ
สงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2560.

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาดิน. แผนพัฒนาท้องถิ่น 3 ปี (พ.ศ.2560-2562), (ม.ป.ป.).

(2) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

จริณ ศิริ. “การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ในการ
พัฒนา กรณีชุมชนเมืองกิต อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่”. ศิลปศาสตรดุษฎี
นิพนธ์, โครงการบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2549.

ปานิภัส ตีปะวรรณ. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตลาดเก่าในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรม: ศึกษากรณีตลาดบ้านใหม่และตลาดคลองสวนร้อยปี จังหวัด
ฉะเชิงเทรา”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย:จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2556.

เบญญาภา เศรษฐัตต์. “ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา
ตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศา
สตรมหาบัณฑิต: สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2553.

วันสาด ศรีสุวรรณ. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ลุ่มน้ำตาปี”วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2553.

สุธิ เสริฐศรี. “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโค่น อำเภอมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
อุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2557

(3) เว็บไซต์

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (31 สิงหาคม 2561). รายงานสถิตินักท่องเที่ยวประจำปี
2558-2559. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.mots.go.th/allcont.php?cid=411>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (31 สิงหาคม 2561).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564).

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan12>.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (31 สิงหาคม 2561). แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดย ชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ.2559-2563. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dasta.or.th/th/aboutus/item/3343>.

(4) วารสารวิชาการ

ธิดารัตน์ ตันนิรัตน์. “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดคลองสวน 100 ปี”.

วารสารวิจัย มสส. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558): 91-103

พัชรินทร์ จิ่งประวัติ. “ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560) : 42-43

2. ภาษาอังกฤษ

(1) หนังสือ

Yamane, T. Statistics : An Imtroductory. New York : Harper and Row Publication, 1973.

(2) วารสารวิชาการ

Maxwell, J. F. “The vegetation of Doi Suthep-Pui Nation Park, Chiangmai Province”. Thailand. Tiger paper. (FAO,1988), 15(4): p. 6-14.